Valiokunnan mietintö TaVM 30/2026 vp─ HE 195/2026 vp

Talousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle energiaperuskirjaa koskevan sopimuksen tulkinnasta ja soveltamisesta tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle energiaperuskirjaa koskevan sopimuksen tulkinnasta ja soveltamisesta tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi (HE 195/2026 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- erityisasiantuntija Katariina Särkänne, työ- ja elinkeinoministeriö

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- ulkoministeriö
- oikeustieteen tohtori Pekka Pohjankoski
- professori Kim Talus

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi energiaperuskirjaa koskevan sopimuksen tulkinnasta ja soveltamisesta Brysselissä 18.2.2026 tehdyn sopimuksen sekä lain, jolla saatetaan voimaan sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset.

Tulkintasopimus on luonteeltaan sekasopimus, ja tarkoituksena on, että unioni ja ne jäsenvaltiot, jotka katsovat sen aiheelliseksi, tulisivat sopimuksen osapuoliksi.

Tulkintasopimuksen tavoitteena on vahvistaa yhteisymmärrys siitä, että energiaperuskirjasta tehdyn sopimuksen investoijan ja sopimuspuolen välisten riitojen ratkaisua koskevia määräyksiä ei voida soveltaa Euroopan unionin sisäisten välitysmenettelyjen perustana.

Sopimus tulee voimaan 30 kalenteripäivän kuluttua päivästä, jona tallettaja vastaanottaa toisen ratifioimis- tai hyväksymiskirjan. Sopimus on tältä osin tullut voimaan 25.6.2026. Kunkin sellaisen osapuolen osalta, joka ratifioi tai hyväksyy sopimuksen edellä mainitun voimaantulon jälkeen, sopimus tulee voimaan 30 kalenteripäivän kuluttua kyseisen osapuolen ratifioimis- tai

hyväksymiskirjan tallettamispäivästä. Esitykseen sisältyvä, sopimuksen voimaansaattamista koskeva laki on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samaan aikaan, kun sopimus tulee Suomen osalta voimaan.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Hallituksen esityksen tarkoituksena on energiaperuskirjaa koskevan tulkintasopimuksen hyväksyminen ja sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattaminen. Energiaperuskirjaa koskevan tulkintasopimuksen tavoitteena on vahvistaa EU:n tuomioistuimen oikeuskäytännön mukainen energiaperuskirjan tulkintaa ja soveltamista koskeva yhteisymmärrys, jonka mukaan energiaperuskirjan sijoittajan ja sopimuspuolen välisten riitojen ratkaisua koskevaa 26 artiklaa ei voida eikä ole koskaan voitu käyttää oikeusperustana EU:n sisäisille välitysmenettelyille.

Sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset olisivat lakina voimassa sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut. Sopimuksen muiden kuin lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Lain voimaantulosta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

Hallituksen esityksen ja talousvaliokunnan saaman selvityksen perusteella tulkintasopimus koskee perustuslakivaliokunnan käytännön mukaisesti lainsäädännön alaa, koska se vaikuttaa välillisesti lainsäädännön alaan kuuluvien ECT-sopimuksen määräysten tulkintaan. Sen vuoksi eduskunnan suostumus tulkintasopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten hyväksymiselle tarvitaan.

Tulkintasopimuksen tarkoituksena on tukea oikeusvarmuutta ja ennakoitavuutta. Se vahvistaisi unionin oikeuskäytännön mukaisen tulkinnan eikä sillä siten muutettaisi vallitsevaa oikeustilaa. Talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa ehdotusta on pidetty perusteltuna oikeustilan selkeyttämiseksi. Talousvaliokunta on aiemmin arvioinut kysymystä asiaa koskevan valtioneuvoston kirjelmän yhteydessä (TaVL 25/2023 vp — U 70/2023 vp), jolloin valiokunta piti hyvänä, että ristiriitoja herättänyttä kysymystä energiaperuskirjan EU:n sisäisestä soveltamisesta etenkin investointiriitojen ratkaisun osalta pyritään selventämään, vaikka kiinnittikin samalla huomiota mm. sopimuksen taannehtivuuteen liittyviin mahdollisiin ongelmin oikeusvarmuuden näkökulmasta.

Sekä hallituksen esityksessä että talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esille, että huolimatta EY:n tuomioistuimen tulkinnasta välitystuomioistuimet ovat edelleen pääasiassa hyväksyneet toimivallan ja antaneet tuomioita EU:n sisäisissä välitysmenettelyissä perustuen energiaperuskirjaa koskevan sopimuksen 26 artiklan 2 kohdan c alakohtaan. Talousvaliokunta kiinnittää huomiota asiantuntijakuulemisessa esille tuotuun huolenaiheeseen siitä, että on epävarmaa, miten välitystuomioistuimet reagoivat nyt tarkastelun kohteena olevaan sopimukseen. Tulkintasopimuksen vaikutuksiin energiaperuskirjaa koskevaan sopimukseen perustuvien EU:n sisäisten välitysmenettelyjen täytäntöönpanoon tai vireillä oleviin prosesseihin kytkeytyviin taannehtiviin oikeusvaikutuksiin voi myös tulevaisuudessa liittyä epäselvyyksiä kansainvälisen oikeuden näkökulmasta.

Talousvaliokunta kiinnittää samalla huomiota siihen, että energiaperuskirja on tällä hetkellä merkittävässä muutostilassa, ja useat Euroopan unionin maat ovat jo vetäytyneet sopimuksesta. Myös Suomessa asiaa koskeva hallituksen esitys on tarkoitus eduskunnalle syksyn 2026 aikana. Sopimuksen merkitys on EU:n ja useiden suurten talouksien, kuten Yhdistyneen kuningaskunnan, vetäytymisen myötä heikentynyt. Toisaalta talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esille, että vaikka energiaperuskirjasta tehdystä sopimuksesta vetäydytään, sen investointien suojaa koskevat määräykset pysyvät voimassa jo tehtyjen investointien osalta 20 vuotta. Nyt arvioinnin kohteena oleva tulkintasopimus on sen vuoksi tarpeellinen myös siinä tilanteessa, että Suomi eroaa peruskirjasta.

Talousvaliokunta pitää hallituksen esitystä perusteltuna ja tarkoituksenmukaisena ja puoltaa esitykseen sisältyvän sopimuksen ja lakiehdotuksen hyväksymistä muuttamattomana.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Talousvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy hallituksen esityksessä HE 195/2026 vp tarkoitetun sopimuksen.

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 195/2026 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Helsingissä 23.10.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

varapuheenjohtaja Pauli Aalto-Setälä kok
jäsen Noora Fagerström kok
jäsen Kaisa Garedew ps
jäsen Lotta Hamari sd
jäsen Timo Harakka sd
jäsen Pertti Hemmilä kok
jäsen Antti Kangas ps
jäsen Timo Mehtälä kesk
jäsen Mikko Ollikainen r
jäsen Merja Rasinkangas ps
jäsen Johannes Yrttiaho vas
varajäsen Ville Kaunisto kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Lauri Tenhunen